

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Д.К. СЕМЕНДА, кандидат економічних наук

Л.А. КОРИННИЙ, аспірант

Досліджено роль інтенсифікації в підвищенні ефективності молочного скотарства на прикладі ДП "Ілліч-Агро-Умань" Черкаської області. Проаналізовано та узагальнено досвід підприємства з даної проблеми.

В аграрному секторі економіки України за роки реформування змінилися економічні умови господарювання. Проведені реформи не дали очікуваних результатів. Зменшилися обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки, погіршився матеріальний добробут сільського населення, знизився рівень соціального забезпечення, що призвело до погіршення умов життя, загострення демографічної ситуації. Низька купівельна спроможність населення зумовила погіршення якості харчування, особливо споживання молочних і м'ясних продуктів, що спричинило дефіцит білків тваринного походження в організмі людини.

Переміщення значної частини виробництва молока із сільськогосподарських підприємств у дрібні господарства знизило якість молока та продуктів його переробки, виникли проблеми із сировинними зонами його постачання на молокопереробні заводи, збільшило витрати на транспортування, знизило конкурентоспроможність молочної продукції.

Питання ефективного виробництва молока в підприємствах різних форм власності та господарювання, диспаритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, економічних відносин між виробниками молока та переробними підприємствами, ефективності виробництва молочних продуктів досліджувались у наукових працях українських учених: А.Д.Діброви, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, В.І. Бойка [1-3]. У працях цих учених досліджуються проблеми розвитку молочного скотарства.

Мета даної статті полягає в тому, щоб обґрунтувати напрями підвищення ефективності виробництва молока в аграрних підприємствах на основі інтенсифікації виробництва.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Дане дослідження проведено на системній основі з використанням діалектичного й абстрактно-логічного методів.

Результати дослідження. Молочна галузь переживає скрутні часи. Причина — низька купівельна спроможність наших співгромадян, унаслідок чого й сталося значне падіння обсягів реалізації молочної продукції вітчизняного виробництва. Очікуване у 2010 р. споживання молокопродукції в перерахунку на молоко в цілому становить, за розрахунками Мінекономіки,

198,4 кг на особу. Зокрема, споживання молочної продукції промислового виробництва — 82 кг на одну людину. Фізіологічна ж норма - 380 кг на особу.

На роботу галузі негативно вплинув масовий імпорт твердих сирів, особливо з Польщі, за демпінговими цінами й з добавками немолочного походження, якого завезено 900 т за ціною 38,4 тис. грн/т.

За даними молочних підприємств, (Львівської, Волинської, Чернівецької, Тернопільської, Івано-Франківської, Вінницької та Хмельницької областей), у торговій мережі цей сир продають по 36-42 грн/кг. При цьому оптово-відпускна ціна такого продукту на наших підприємствах — 48-50 грн. А в роздрібній торгівлі українські сири продаються за ціною 63-100 грн/кг. А знизити ціни на вітчизняні сири практично неможливо, бо якщо розглянути фінансові результати одного з найбільших виробників твердого сиру в Черкаській області ВАТ "Звенигородський сироробний комбінат" (табл. 1), то можна зробити висновок, що в останні роки він працює зі збитком.

Друга проблема, яка непокоїть працівників галузі, — припинення поставок з нашої держави молокопродукції до Республіки Казахстан через запровадження положень Митного союзу між Росією, Білоруссю та Казахстаном. Лише десятком проінспектованим відповідними службами РФ українським молокопереробним підприємствам дозволено експорт твердих сирів до Росії. Відповідно, продукцію тільки цих виробників можна експортувати в Казахстан. До створення Митного союзу обмежень на постачання молочної продукції до Казахстану як щодо номенклатури, так і щодо виробників не було. Втрата казахстанського ринку негативно позначається і на діяльності безпосередніх виробників молока та молочної продукції, і на економіці держави в цілому. На внутрішньому ринку "осіло" додатково близько 5 тис. т твердого сиру, сухого молока, спредів, які раніше експортували до Казахстану. Як наслідок, українські підприємства призупиняють приймання молока для переробки, знижують закупівельні ціни, не мають коштів для розрахунку за сировину електроенергію, газ, виникає заборгованість із заробітної плати, відрахувань до Пенсійного фонду, за обов'язкові податкові платежі. Водночас на складах заводів накопичилися великі залишки молокопродукції. Деякі підприємства мають по 500-600 т сиру. А є такі, де його накопичилося 4 тис. т. Підприємства змушені відмовлятися від сировини.

У грудні 2010 р. ціна зросла на молоко до 4,5 грн/кг з базисним жиром 3,4% та базисним білком — 3%. Водночас у краях Євросоюзу максимальна ціна сирого молока - 33 євроценти (3,5 грн/ кг) за базисного жиру 4-4,2% та базисного білка — 3,4%. Якщо порівняти ціну сирого молока в ЄС із базисними нормативами України, то наші закупівельні ціни мають бути в 1,3 рази нижчі за ціни ЄС [4].

**1. Фінансові результати виробничо-господарської діяльності ВАТ
"Звенигородський сироробний комбінат" (тис. грн.) ***

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Доход (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	119485	62106	94233	149187
Податок на додану вартість	18964	10119	15609	24203
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції	100521	51987	78624	124984
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	91367	54373	74692	110088
Валовий:				
прибуток	9154	2386	3932	14896
збиток				
Адміністративні витрати	5735	2792	3832	4866
Витрати на збут	1179	2603	4525	9262
Інші операційні витрати	2340	2754	1988	2686
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
прибуток				
збиток	100	10535	6413	1918
Інші доходи	209	155		42
Фінансові витрати			1124	19826
Інші витрати			204	
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування				
прибуток	631			
збиток		10380	7741	21702
Фінансові результати від звичайної діяльності				
прибуток	155			
збиток		10380	7741	21702
Чистий:				
прибуток	126			
збиток		10380	7741	21702
Рівень рентабельності (збитковості, %)	0,1	-19,1	-10,4	-19,7

* за даними бухгалтерських звітів комбінату

Жорсткіші умови пропонуються в проекті постанови Кабінету Міністрів "Деякі питання ціноутворення на окремі види товарів для основних соціальних та демографічних груп населення". В документі передбачено декларування цін на всі види молочної продукції, крім сухого молока та молочних консервів. Такі заходи здійснюються без попереднього вирішення питання державної підтримки, без урахування елітності продуктів, ринкових умов, коли ціни на інші складові, що входять до собівартості цієї продукції, вільні і їх не регулюють. Не враховано також, що молочну продукцію за регульованими цінами купуватимуть усі категорії споживачів, незалежно від рівня їхнього

доходу. Крім того, торговельні організації відмовляться від продажу молочної продукції, торговельні націнки на яку обмежено 10%. От і виходить, що галузь, у якій адміністративно встановлюють ціни на сировину й ціни на готову продукцію, галузь, переобтяжена готовими товарами, має конкурувати з імпортованою демпінговою продукцією. При цьому українські виробники значно обмежені у виходах на зовнішні ринки збуту. Все це негативно відбивається на збереженні поголів'я корів та виробництві молока.

На початок листопада 2010 р., за даними Держкомстату, в країні налічувалося 2 млн. 718 тис. корів, а це на 99,5 тис. голів (3,5%) менше, ніж було торік.

Зокрема: в сільгосп підприємствах — 589,2 тис. (скорочення на 23,9 тис. голів, або на 3,9%); у господарствах населення—2 млн. 129 тис. (зменшилося на 75,6 тис. голів, або на 3,4%).

За січень-жовтень вироблено 9 млн. 813 тис. т молока (на 355,9 тис. т, або на 3,5%, менше, ніж за дев'ять місяців 2009 року.

Зокрема: на сільгосп підприємствах — 1 млн. 922 тис. т (мінус 22 тис. т, або 1,1%); у господарствах населення — 7 млн. 891 тис. т (мінус 333,9 тис. т, або 4,1%).

За дев'ять місяців на промислову переробку надійшло 3 млн. 716 тис. тонн молока, тобто заготовлі зменшилися на 57,9 тис. т, або на 1,5 відсотка.

Зокрема: від сільгосп підприємств — 1 млн. 463 тис. тонн (скорочення на 15,3 тис. т, або на 1%); від господарств населення — 2 млн. т (скорочення на 83,3 тис. т, або на 4%).

Надходження молока "від інших" осіб, тобто посередників, збільшилося до 253 тис. т – на 40,6 тис. тонн.

Очікувані обсяги закупівлі молока за увесь 2010 рік становитимуть 4,55 млн. тонн, що менше ніж у 2009 році. Не кращий стан з розвитком тваринництва в Черкаській області. Станом на 1 січня 2010 р. поголів'я великої рогатої худоби становило 220,3 тис. голів, що майже у 4 рази менше ніж у 1995 р., в т.ч. корів 100,5 тис. голів або у 2,8 рази менше 1995 року. Якщо у 1995 р. Було вироблено молока 727,4 тис. Т, то у 2009 р. лише 491 тис. т або на 32,1 % менше 1995 р. [5].

Відродження тваринництва, його розвиток в умовах ринкової економіки, можливе тільки на основі інтенсифікації. Стратегічний напрям інтенсифікації виробництва молока вимагає підвищення надоїв за стабілізації або зменшення поголів'я тварин, збільшення високопродуктивних корів або одночасне зростання поголів'я і надоїв.

В країнах інтенсивного молочногo виробництва (США, країни Європейського союзу) протягом останніх 10 років відбулося істотне скорочення поголів'я молочних корів (майже на 20 %) за одночасного зростання їх продуктивності (на 13 %) супроводжувалось зменшенням витрат кормів та збільшенням виробництва молока.

На думку науковців [6], науково-технічний прогрес у молочному скотарстві доцільно здійснювати в трьох напрямках. Основною метою першого вважають підвищення загального рівня годівлі корів, зменшення білкового

дефіциту в кормах; другого - удосконалення існуючих і створення нових високопродуктивних порід худоби, пристосованих до місцевих умов; третього - скорочення трудових і матеріально-грошових витрат на виробництво одиниці продукції в галузі.

Рівень розвитку молочного скотарства визначає також характер екологічного законодавства: вимоги до утримання тварин, розміщення і будівництво тваринницьких приміщень тощо.

Отже, успіх у виробництві молока забезпечується комплексним і системним вирішенням проблем: кадрових, селекційних, кормових та технологічних, адже продуктивність тварин на 50% залежить від рівня та якості годівлі, на 20% - від селекційно-племінної роботи, решта визначається господарським підходом до справи.

Вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу вимагає наявності відповідного економіко-організаційного механізму.

Високих показників рентабельності виробництва й якості молока досягають на фермах, як свідчить досвід передових господарств в Україні, Росії і Білорусі, де впроваджені прогресивні технології утримання та годівлі корів збалансованими кормосумішами з використанням кормороздавачів-змішувачів (міксерів) і кормових столів, а також європейські технології доїння корів на високопродуктивних автоматизованих установках типу "Ялинка", "Паралель", "Карусель" та охолодження молока до 3...4°C в танках закритого типу.

Прикладом інтенсивної технології виробництва молока, де враховано всі особливості сучасних технологій, можна вважати ДП "Ілліч – Агро - Умань" агроцех № 2 Уманського району Черкаської області (табл. 2).

2. Показники економічної ефективності виробництва молока

ДП "Ілліч – Агро - Умань" агроцех № 2

Показники	2001 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Поголів'я корів, гол.	206	210	228	285	341	345
Валовий надій, ц	6601	12217	13539	16373	20380	20193
Надій на 1 фуражну корову, кг	3204	5817	5938	5745	5976	5853
Реалізовано, ц	5609	10685	12508	18101	19481	20151
Рівень товарності, %	85,0	87,5	92,4	110	95,6	99,8
Затрати праці на 1 ц, люд. год.	7,3	4,9	4,8	4,5	4,9	5,1
Затрати кормів на 1 ц молока, ц к. од.	1,29	1,0	1,1	1,0	1,1	1,2
Повна собівартість 1 ц, грн.	49,23	58,49	80,81	98,18	137,67	148,29
Ціна реалізації 1 ц, грн.	63,82	122,58	126,16	154,52	190,96	207,77
Прибуток на 1 ц, грн.	14,59	64,09	43,35	56,34	53,29	59,48
Прибуток на одну корову, грн.	398	3257	2488	3705	3043	3474
Рівень рентабельності, %	29,6	109,6	56,1	57,4	38,7	40,1

За такої технології підвищується якість молока до вищого гатунку, а, відповідно, й ціна його реалізації. Завдяки автоматизації процесу доїння і автоматичній системі керування стадом знижуються загальні трудові витрати на фермі, збільшуються надії молока і створюються комфортні умови для роботи операторів. Нові технологічні заходи дають змогу одержувати молоко високої якості на 10-15% більше за рівних витрат ресурсів (кормів) порівняно з традиційними технологіями, поліпшити умови утримання тварин, підвищити продуктивність і знизити витрати праці на одиницю продукції з 10-15 до 3-4 людино-годин.

Таким чином, виходячи з досвіду роботи великих молочних ферм передових господарств, можна визначити основні вимоги до сучасної ресурсощадної технології виробництва молока на індустріальній основі:

- цілорічне безприв'язне утримання корів у комфортних боксах у приміщеннях з можливістю використання вигульових майданчиків;
- застосування корівників легкого типу з природною вентиляцією і доїльних залів з обігріванням узимку;
- нормована годівля тварин збалансованими кормовими сумішами за технологічними групами тварин;
- приготування і роздавання кормосуміші з використанням кормових столів і міксерів;
- доїння корів на автоматизованих, великої потужності установках типу "Ялинка", "Паралель", що забезпечують високу технологічність і якість молока;
- обов'язкове збирання і зберігання молока в танках-охолоджувачах закритого типу з дотриманням температури молока до 3...4°C;
- використання малозатратних систем видалення гною, що забезпечують надійність роботи і достатню чистоту гнойових проходів;
- застосування автоматизованої системи керування стадом.

Висновки. Інтенсифікація молочного скотарства, дасть можливість сільськогосподарським підприємствам, підвищити продуктивність, знизити собівартість забезпечити конкурентоспроможність виробленої продукції, як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. Інтенсифікація галузі на прикладі ДП "Ілліч – Агро - Умань" базується на міцній (сталій) кормовій базі, належній селекційно-племінній роботі, високому рівню організації праці, поліпшенню роботи з відтворення стада великої рогатої худоби, повсякденній роботі з працівниками молочних ферм та якісному ветеринарному забезпеченню.

Усе це стало можливим завдяки чітко налагодженій організації праці всіх ланок. Адже успіхи тваринників великою мірою залежить від правильного ведення рослинництва, а кормо виробництво не можна розглядати ізольовано від загальної культури виробництва. Саме завдячуючи високій культурі землеробства, в господарстві, в основному, вирішена проблема кормів.

У структурі посівних площ кормові культури в середньому за останні три (2007-2009) роки становили 38,7 У структурі посіву кормових культур багаторічні трави за цей період відводили в середньому 51%, під кукурудзу

зелений корм і силос — 45, однорічні трави — 3 та кормові коренеплоди один відсоток.

Слід зауважити, що в концентрованих кормах, які згодують дійному стаду корів, подрібнене консервоване зерно кукурудзи становить 80 %.

Високорентабельного ведення молочного скотарства досягнуто, насамперед, завдяки відносно високій продуктивності корів, дотриманню вимог виробництва молока, його високій якості, а також відносно низькій собівартості реалізованого продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діброва А.Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / А.Д. Діброва // Економіка АПК. – 2010. - № 9 – с.54-57.
2. Месель_Веселяк В.Я. Про вдосконалення міжгалузевих економічних відносин в економіці України / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. - № 6 – с. 8-12.
3. Саблук П.Т., Бойко В.І. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: Монографія / За ред. П.Т. Саблука, В.І. Бойка. – К. ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с.
4. Квітка Г. Обережок молочних проблем / Г. Квітка // Пропозиція. – 2010. - № 12. – с. 18-19.
5. Статистичний щорічник Черкаської області за 2009 рік // Головне управління статистики у Черкаській області. – Черкаси, 2010.
6. Бойко В.І., Коржинський М.П., Макаренко Ю.М. Регіональні проблеми виробництва / Бойко В.І., Коржинський М.П., Макаренко Ю.М. // Економіка АПК. – 1997. - № 7. – с. 25-29.
7. Канцевич С.І. Удосконалення оцінки економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства / С.І. Канцевич // Економіка АПК. – 2010. - № 1 – с. 36-38.

Интенсификация молочного животноводства дает возможность сельскохозяйственным предприятиям повысить производительность, снизить себестоимость, обеспечить конкурентоспособность произведенной продукции.

Ключевые слова: интенсификация, кормовая база, племенная работа, молочное животноводство.

Intensification dairy livestock breeding allows the farm enterprises to raise productivity, decrease net price, ensure the competitiveness of production.

Key words: intensification, fodder base, pedigree work, dairy livestock breeding